

PODSTAWY PRAWA KARNEGO **(Kryminologia – studia niestacjonarne)**

Przepadek i środki kompensacyjne.

mgr Monika Czechowska
Katedra Prawa Karnego Materialnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Rozdział Va. Przepadek i środki kompensacyjne

- rozdział ten został dodany ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw
- znajdują się w nim przepisy regulujące:
 - 1) przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa oraz przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa (art. 44)
 - 2) przepadek przedsiębiorstwa (art. 44a)
 - 3) przepadek korzyści majątkowej osiągniętej z popełnienia przestępstwa (art. 45),
 - 4) obowiązek naprawienia, wyrządzonej przestępstwem szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (art. 46)
 - 5) nawiązkę (art. 47).

PRZEPADEK

- § przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa
- § przepadek przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa
- § przepadek korzyści majątkowej osiągniętej z popełnienia przestępstwa,

ŚRODKI KOMPENSACYJNE

- § obowiązek naprawienia, wyrządzonej przestępstwem szkody
- § obowiązek zadośćuczynienia za doznaną krzywdę
- § nawiązka

Uniwersytet
Wrocławski

PRZEPADEK PRZEDMIOTÓW

Uniwersytet
Wrocławski

Przepadek nie jest ani środkiem karnym, ani środkiem kompensacyjnym.

jest to środek ***sui generis***
o charakterze majątkowym i jednorazowym

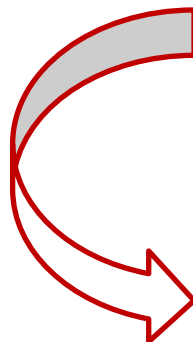
ISTOTA PRZEPADKU

Przepadek polega na tym, że przedmioty bądź korzyści majątkowe nim objęte **przechodzą na własność Skarbu Państwa** z chwilą uprawomocnienia się wyroku z równoczesnym pozbawieniem prawa własności sprawcy bądź innych osób !

Przepadek jest orzekany:

- 1) obok kary (art. 44 § 1 KK),
- 2) samoistnie (art. 502 § 3 KPK),
 - a) w razie odstąpienia od wymierzenia kary (art. 59 § 1, art. 60 § 7 i art. 61 § 1 i 2 KK)
 - b) w razie umorzenia postępowania z powodu znikomej społecznej szkodliwości czynu niepoczytalności sprawcy albo warunkowego umorzenia postępowania (art. 45a KK),
 - c) w razie umorzenia postępowania przygotowawczego z powodu niewykrycia sprawcy, o ile przepis przewiduje przepadek (art. 323 § 3 zd. 2 KPK).

Postaci te mogą
być **orzekane w
kumulacji.**

Postaci przypadku

- § przypadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa (***producta sceleris***)
- art. 44 § 1 KK;
- § przypadek przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa (***instrumenta sceleris***) - art. 44 § 2 KK;
- § przypadek przedmiotów objętych zakazem wytwarzania, posiadania, obrotu, przesyłania, przenoszenia lub przewozu (***objecta sceleris***) - art. 44 § 6 KK;
- § przypadek równowartości przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa lub przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa - art. 44 § 4 KK;
- § przypadek równowartości udziału we współwłasności należącego do sprawcy - art. 44 § 7 KK;
- § przypadek równowartości udziału we współwłasności - art. 44 § 7 KK.

Przesłanki orzekania przepadku przedmiotów

Artykuł 44 § 1 i 2 KK nie zawiera szczególnych przesłanek orzekania tego środka. Wymagane jest jedynie, aby:

I. przedmiot pochodził bezpośrednio z przestępstwa (§ 1),

lub

II. służył lub był przeznaczony do popełnienia przestępstwa (§ 2).

Uniwersytet
Wrocławski

PRZEPADEK PRZEDMIOTÓW POCHODZĄCYCH BEZPOŚREDNIO Z PRZESTĘPSTWA (producta sceleris)

DEFINICJA POJĘCIA „PRZEDMIOT”

- na tle art. 44 przedmiotem są nie tylko rzeczy w rozumieniu prawa cywilnego, lecz także przedmioty niemające substratu materialnego, np. program komputerowy czy pliki znajdujące się na dysku twardym komputera,
- zwierzęta domowe i hodowlane czy inwentarz żywy są przedmiotem własności i innych praw rzeczowych oraz przedmiotem czynności obrotu i jako takie mogą być objęte przepadkiem. Natomiast żyjąca w stanie wolnym zwierzyna łowna stanowi przedmiot własności Skarbu Państwa (art. 2 PrŁow) i już chociażby z tego względu nie jest możliwe orzeczenie przepadku !
- przedmiotem przepadku może być także **zbiór rzeczy** (*universitas rerum*), a więc przykładowo: biblioteka, zastawa stołowa, komplet mebli,

DEFINICJA POJĘCIA „PRZEDMIOT”

- przedmiotami podlegającymi przepadkowi są też pieniądze i papiery wartościowe (art. 115 § 9 KK), a także przynależności (art. 51 § 1 KC) oraz pożytki naturalne rzeczy po odłączeniu od niej (art. 53 § 1 KC),
- przedmiotami podlegającymi przepadkowi są także części składowe,
- nie jest rzeczą człowiek, jego ciało, a także sztuczne części ciała (np. protezy), dopóki są integralnie połączone z ciałem człowieka,
- status rzeczy mają natomiast, znajdujące się w nielegalnym obrocie, części ciała zarówno człowieka żywego, jak i martwego (komórki, tkanki, narządy), dopóki nie pozostają złączone z ciałem tego samego lub innego człowieka,
- jeśli chodzi o zwłoki człowieka że ze względu na specyfikę nie jest możliwe orzeczenie ich przepadku.

WARTOŚĆ EKONOMICZNA RZECZY

O uznaniu rzeczy za przedmiot podlegający przepadkowi **nie decyduje jego wartość ekonomiczna** (zob. post. SA w Katowicach z 1.4.2009 r., II AKz 194/09, Prok. i Pr. 2009, Nr 11–12, poz. 27). Dlatego możliwe jest orzeczenie przepadku przedmiotów **pozbawionych** wartości majątkowej, np. blankietów delegacji.

PRZEPADEK KONKRETNYCH PRZEDMIOTÓW

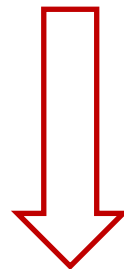
Przepadkowi podlegają **konkretne przedmioty**, a nie przedmioty tego samego rodzaju. Należy zaaprobować stanowisko SN wyrażone pod rządami KK z 1969 r., zgodnie z którym nie można uznać za wystarczające do orzeczenia przepadku towarów pochodzących z przestępstwa – przykładowego podania w wyroku części towarów zakwestionowanych u oskarżonego, wykazanych w wykazach dowodów rzeczowych, oraz ogólnikowego stwierdzenia w tym wyroku, przyjętego za aktem oskarżenia, zamykającego się w formule "i innych towarów na łączną wartość 128 580 zł" – zwłaszcza że z wyżej podanych wykazów wynika, że niektóre z towarów zakwestionowanych u oskarżonego ze względu na ich ilość i przeznaczenie mogły stanowić artykuły nabyte przez oskarżonego jako konsumenta (zob. wyr. SN z 9.11.1985 r., V KRN 471/85, OSNPG 1986, Nr 11).

Uniwersytet
Wrocławski

PRZEPADEK PIENIĘDZY

orzeczenie przepadku pieniędzy na podstawie art. 44 § 1 KK możliwe będzie tylko wówczas, gdy zachowają one cechę oznaczenia **co do tożsamości**.

Sytuacja taka będzie miała miejsce np. gdy sprawca zostanie ujęty na gorącym uczynku popełniania przestępstwa lub bezpośrednio potem i będzie dysponował pieniędzmi pochodzącymi z przestępstwa, które następnie, w postaci konkretnych banknotów, zostaną zabezpieczone jako dowód rzeczowy.

DEFINICJA POJĘCIA „PRZEDMIOT POCHODZĄCY BEZPOŚREDNIO Z PRZESTĘPSTWA”

W świetle orzecznictwa SN przedmiotem pochodzącym bezpośrednio z przestępstwa (*producta sceleris*) jest **wyłącznie taki przedmiot, którego warunkiem uzyskania jest realizacja znamion określonego przestępstwa**. Orzeczenie tej postaci przypadku musi być poprzedzone ustaleniem związku o charakterze bezpośrednim pomiędzy określonym przedmiotem, który ma być nim objęty, a popełnionym przestępstwem rozpoznawanym w danej sprawie (zob. wyr. SN z 15.4.2008 r., II KK 29/08, Prok. i Pr. 2008, Nr 10, poz. 2).

Przedmiotami pochodzącymi bezpośrednio z przestępstwa są:

- **owoce przestępstwa**, czyli rzeczy uzyskane z przestępstwa (np. rzeczy pochodzące z przestępstw przeciwko mieniu),
- **rzeczy wytworzone w drodze przestępstwa** (np. sfalszowane dokumenty, banknoty, narkotyki).

Nie ma ustawowych przeszkód, żeby przypadkiem, o którym mowa w art. 44 § 1 KK, objąć także nieruchomości.

WYMÓG OKREŚLENIA OSKARŻONEGO

Orzeczenie przepadku wymaga precyzyjnego wskazania nie tylko przedmiotu podlegającego przepadkowi, lecz także oskarżonego, wobec którego został orzeczony, oraz przestępstwa, za które został wymierzony (zob. wyr. SA w Lublinie z 11.4.2001 r., II AKa 219/00, Prok. i Pr. 2002, Nr 1, poz. 13).

PRZEPADEK PRZEDMIOTÓW, KTÓRE SŁUŻYŁY LUB BYŁY PRZEZNACZONE DO POPEŁNIENIA PRZESTĘPSTWA (instrumenta sceleris)

Narzędziami przestępstwa są:

- przedmioty, które zostały specjalnie wytworzone lub przystosowane do popełnienia przestępstwa (łomy, wytrychy, pieczętki, matryce, urządzenia służące do produkcji narkotyków, nielegalnego wyrobu alkoholu, poboru energii),
- przedmioty, których pierwotne przeznaczenie było nieprzestępcze (nóż, siekiera, drukarka).

W piśmiennictwie kwestionuje się celowość orzekania przepadku tej drugiej grupy przedmiotów ze względu na ograniczoną możliwość zabezpieczenia przed ponownym popełnieniem przestępstwa przy użyciu takich samych narzędzi. Należy jednak pamiętać, że **orzeczenie przepadku tych przedmiotów ma wymiar przede wszystkim moralno-symboliczny**, służący urzeczywistnieniu sprawiedliwościowej funkcji kary, utożsamianej niekiedy z zaspokojeniem społecznego poczucia sprawiedliwości.

Przepadkiem na podstawie art. 44 § 2 KK mogą być objęte:

- ruchomości,
- nieruchomości. —————> Jeżeli jednak **orzeczenie przepadku** nieruchomości byłoby niewspółmierne do wagi popełnionego czynu, sąd zamiast przepadku może orzec nawiązkę na rzecz Skarbu Państwa.

Uniwersytet
Wrocławski

Orzeczenie przepadku na podstawie art. 44 § 2 KK jest możliwe jedynie w odniesieniu do przestępstw **umyślnych !**

Przemawia za tym intencjonalne zabarwienie, jakim nasycone są ustawowe określenia "służyły" lub "były przeznaczone".

Uniwersytet
Wrocławski

**PRZEPADEK PRZEDMIOTÓW,, KTÓRYCH WYTWARZANIE,
POSIADANIE, OBRÓT SĄ ZAKAZANE** (objecta sceleris)

Na podstawie art. 44 § 6 KK można orzec przepadek m.in. broni palnej lub amunicji wyrabianej lub posiadanej bez zezwolenia (art. 263 § 1 i 2 KK), substancji, o których mowa w art. 165 § 1 pkt 2 KK.

Nie jest natomiast możliwe orzeczenie **przepadku nieruchomości** z tego względu, że po pierwsze, obrót nimi lub ich posiadanie nie jest zakazane, a po drugie – nie mogą one być przedmiotem wykonawczym przestępstw polegających na przesyłaniu, przenoszeniu lub przewozie.

Warunkiem orzeczenia ich przepadku jest skazanie za przestępstwo polegające na naruszeniu określonego zakazu.

Uniwersytet
Wrocławski

PRZEPADEK RÓWNOWARTOŚCI PRZEDMIOTÓW

Przepis art. 44 § 4 KK przewiduje **zastępczą formę orzeczenia przepadku przedmiotów w postaci przepadku równowartości.**

Możliwość orzeczenia przez sąd substytucyjnej postaci przepadku dotyczy dwóch kategorii przedmiotów:

- tych pochodzących bezpośrednio z przestępstwa (art. 44 § 1 KK),
- tych, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa (art. 44 § 2 KK).

Zastępcza forma orzeczenia przepadku znajduje zastosowanie, gdy orzeczenie przepadku tych dwóch kategorii przedmiotów nie jest możliwe. Niemożność orzeczenia przepadku może wynikać z przyczyn natury faktycznej (zniszczenie, zgubienie) lub prawnej (np. rzecz podlega zwrotowi na podstawie art. 44 § 5 KK), może być rezultatem działania sprawcy, innej osoby lub też może nastąpić z przyczyn od sprawcy niezależnych.

ROZUMIENIE POJĘCIA „RÓWNOWARTOŚĆ PRZEPADKU”

Należy przyjąć, że chodzi o jakikolwiek składnik majątkowy odpowiadający wartością przedmiotom, o których mowa w art. 44 § 1 lub 2 k.k.

Stanowisko to jest zgodne z rozwiązaniami przyjętymi przez konwencje międzynarodowe przewidujące przepadek jakiegokolwiek mienia, którego wartość odpowiada "owocom" przestępstwa (np. art. 2 ust. 1 konwencji o praniu, ujawnianiu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa z 8.11.1990 r., Dz.U. z 2003 r. Nr 46, poz. 394)

Wysokość równowartości powinna odpowiadać wartości przedmiotów, które mają podlegać przepadkowi, ustalonej na czas popełnienia czynu zabronionego.

ZWROT PRZEDMIOTÓW POKRZYWDZONEMU

Przepis art. 44 § 5 KK stanowi konieczne uzupełnienie przepisów dotyczących przepadku. Wyraża on zasadę przyznającą **pierwszeństwo zwrotu przedmiotów pochodzących z przestępstwa** (art. 44 § 1 KK) **oraz stanowiących *instrumenta sceleris*** (art. 44 § 2 KK) **pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi.**

- Oznacza to, że przepadek może być orzeczony dopiero wówczas, gdy taki uprawniony do zwrotu podmiot nie występuje lub nie można go ustalić.
- Obowiązek zwrotu przedmiotów osobom uprawnionym aktualizuje się, jeżeli zostaną oni ujawnieni do czasu wydania wyroku w pierwszej instancji. Po tym czasie przysługuje im prawo dochodzenia swoich roszczeń tylko w drodze postępowania cywilnego (art. 421 KPK).
- W razie wątpliwości co do własności określonych przedmiotów zagrożonych przepadkiem powinny być one złożone do depozytu sądowego w celu dokonania stosownych ustaleń w tym zakresie.

NAWIĄZKA NA RZECZ SKARBU PAŃSTWA

W art. 44 § 3 KK ustawodawca przewidział szczególne rozwiązanie umożliwiające orzeczenie nawiązki na rzecz Skarbu Państwa, **w sytuacji gdyby orzeczenie przepadku narządzi przestępstwa, o których mowa w art. 44 § 2 KK, było niewspółmierne do wagi czynu.**

**substytut przepadku
w odniesieniu do narządzi przestępstwa**

Brak jest podstaw do orzeczenia nawiązki w razie niewspółmierności zachodzącej pomiędzy przepadkiem tzw. owoców przestępstwa (art. 44 § 1 KK) a wagą czynu. Analogicznie rzecz się ma w odniesieniu do przedmiotów, o których mowa w art. 44 § 6 KK.

Uniwersytet
Wrocławski

**PRZEPADEK
PRZEDSIĘBORSTWA**

Art. 44a [Przepadek przedsiębiorstwa]

§ 1. W razie skazania za przestępstwo, z którego popełnienia sprawca osiągnął, chociażby pośrednio, korzyść majątkową znacznej wartości, sąd może orzec przepadek przedsiębiorstwa stanowiącego własność sprawcy albo jego równowartości, jeżeli przedsiębiorstwo służyło do popełnienia tego przestępstwa lub ukrycia osiągniętej z niego korzyści.

§ 2. W razie skazania za przestępstwo, z którego popełnienia sprawca osiągnął, chociażby pośrednio, korzyść majątkową znacznej wartości, sąd może orzec przepadek niestanowiącego własności sprawcy przedsiębiorstwa osoby fizycznej albo jego równowartości, jeżeli przedsiębiorstwo służyło do popełnienia tego przestępstwa lub ukrycia osiągniętej z niego korzyści, a jego właściciel chciał, aby przedsiębiorstwo służyło do popełnienia tego przestępstwa lub ukrycia osiągniętej z niego korzyści albo, przewidując taką możliwość, na to się godził.

§ 3. W razie współwłasności przepadek, o którym mowa w § 1 i 2, orzeka się z uwzględnieniem woli i świadomości każdego ze współwłaścicieli i w ich granicach.

Art. 44a C.D.

§ 4. Przypadku, o którym mowa w § 1 i 2, nie orzeka się, jeżeli byłoby to niewspółmierne do wagi popełnionego przestępstwa, stopnia zawinienia oskarżonego lub motywacji i sposobu zachowania się właściciela przedsiębiorstwa.

§ 5. Przypadku, o którym mowa w § 1 i 2, nie orzeka się, jeżeli szkoda wyrządzona przestępstwem lub wartość ukrytej korzyści nie jest znaczna wobec rozmiaru działalności przedsiębiorstwa.

§ 6. Sąd może odstąpić od orzeczenia przypadku, o którym mowa w § 2, także w innych, szczególnie uzasadnionych przypadkach, kiedy byłby on niewspółmiernie dolegliwy dla właściciela przedsiębiorstwa.

GENEZA PRZEPISU

- Przepis został dodany na mocy ustawy z 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r. poz. 768).
- Celem wprowadzonych zmian *in genere* jest poprawa "efektywności mechanizmów służących pozbawianiu sprawców przestępstw korzyści osiągniętych z popełnienia czynów zabronionych,,.
- Zamierzonym efektem, który ustawodawca chce uzyskać jest ograniczenie liczby poważnych przestępstw gospodarczych oraz skarbowych, zagrażających wręcz bezpieczeństwu ekonomicznemu państwa oraz pewności obrotu gospodarczego.
- Celem ustawy, obok mającego dla projektodawcy wyraźnie priorytetowe znaczenie zwalczania przestępczości gospodarczej i skarbowej, jest również implementacja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/42/UE z 3.4.2014 r. w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej.

PRZESŁANKI ORZECZENIA PRZEPADKU PRZEDSIĘBIORSTWA

- I. skazanie za przestępstwo,
- II. osiągnięcie przez sprawcę, chociażby pośrednio korzyści majątkowej znacznej wartości,
- III. ustalenie, że przedsiębiorstwo służyło do popełnienia tego przestępstwa lub ukrycia osiągniętej z niego korzyści.

SKAZANIE ZA PRZESTĘPSTWO

Orzeczenie przepadku przedsiębiorstwa **nie jest uzależnione od rodzaju przestępstwa**. Przepis art. 44a § 1 KK uzależnia przepadek od tego, aby sprawca z popełnienia przestępstwa osiągnął chociażby pośrednio korzyść majątkową znacznej wartości. Ponadto wymagane jest wykorzystanie przedsiębiorstwa do realizacji jednego z następujących celów: popełnienia przestępstwa lub ukrycia osiągniętej z niego korzyści. Z motywów ustawodawczych wynika, że chodzić będzie w szczególności o przestępstwa oszustwa, prania brudnych pieniędzy czy przestępstwa przeciwko interesom fiskalnym Skarbu Państwa, choć z pewnością nie można możliwości zastosowania przepadku przedsiębiorstwa do nich ograniczać.

Prima facie nie można wykluczyć możliwości przepadku przedsiębiorstwa w przypadku skazania za przestępstwa przeciwko życiu czy wolności seksualnej (np. art. 204 § 2 KK). Dopuszczalne jest orzeczenie przepadku przedsiębiorstwa w razie skazania za przestępstwo popełnione w warunkach ciągłości (art. 12 KK).

UZYSKANIE KORZYŚCI MAJĄTKOWEJ

- korzyścią majątkową jest każde przysporzenie majątku sobie lub innej osobie albo uniknięcie w nim strat, z wyjątkiem jedynie tych wypadków, gdy korzyść taka przysługuje sprawcy lub innej osobie zgodnie z istniejącą w chwili czynu więzią prawną (uchw. SN z 30.1.1980 r., VII KZP 41/78, OSNKW 1980, Nr 3, poz. 24)
- chodzi o nienależne korzyści majątkowe, a nie takie, które przysługują sprawcy jako słuszny ekwiwalent poniesionych przezeń kosztów lub nakładu pracy (zob. wyr. SN z 17.5.1972 r., III KR 67/72, OSNKW 1972, Nr 10, poz. 157)

W piśmiennictwie przyjmuje się, że korzyścią majątkową jest korzyść zaspokajająca w pierwszej kolejności potrzebę materialną (zob. *O. Górniok*, O pojęciu korzyści majątkowej, s. 117). Według drugiego stanowiska, które należy zaakceptować, korzyścią majątkową jest korzyść wyrażalna w pieniądzu, niemajątkową zaś ta, której nie można przeliczyć na pieniądze (zob. *J. Majewski*, w: *Wróbel, Zoll* (red.), Kodeks karny, t. 1, cz. I, 2016, s. 969).

PRZEDSIĘBIORSTWO SŁUŻĄCE DO POPEŁNIENIA PRZESTĘPSTWA

W art. 44a § 1 KK chodzi niewątpliwie o podkreślenie utylitarnego charakteru przedsiębiorstwa w stosunku do przestępstwa stanowiącego podstawę jego orzeczenia.

Służyć bowiem to być przeznaczonym, przydatnym, używanym, wykorzystywanym, pomocnym w czymś, potrzebnym do czegoś. Z językowego punktu widzenia służącym do popełnienia przestępstwa będzie nie tylko nowoutworzone przedsiębiorstwo, specjalnie w tym celu powołane, ale także przedsiębiorstwo już funkcjonujące. Wydaje się, że orzeczeniu przepadku nie stoi na przeszkodzie okoliczność, że przedsiębiorstwo nie było jedynym "narzędziem" umożliwiającym popełnienie przestępstwa. Oczywiście jest przy tym, że wystarczającym dla orzeczenia przepadku jest wykorzystanie jedynie jednego lub niektórych tylko składników przedsiębiorstwa. Nie chodzi więc o to, by w popełnienie przestępstwa zaangażowane było przedsiębiorstwo jako suma wszystkich składników je tworzących.

PRZEDSIĘBIORSTWO SŁUŻĄCE DO UKRYCIA OSIĄGNIĘTEJ Z NIEGO KORZYŚCI

Przesłanka ta jest spełniona wówczas, gdy po popełnieniu przestępstwa przedsiębiorstwo jest wykorzystywane do ukrycia pochodzących z niego korzyści. Chodzi nie tylko o przedsiębiorstwo rozumiane jako miejsce (przestrzeń) służące fizycznemu ukryciu korzyści i mające na celu zapobieżenie ich ujawnieniu, ale także o wykorzystanie księgowości, finansów, dokumentacji, struktury organizacyjnej, czy innych instrumentów przedsiębiorstwa służących zakamuflowaniu prawdziwego pochodzenia korzyści majątkowej.

PRZEPADEK RÓWNOWARTOŚCI

Alternatywą dla przepadku przedsiębiorstwa jest przepadek jego **równowartości**. Brzmienie przepisu art. 44a § 1 KK nie wskazuje, że pierwszeństwo w stosowaniu ma przepadek przedsiębiorstwa, choć uwzględniając *ratio legis* oraz funkcje przepadku przedsiębiorstwa, taki niewątpliwie był zamysł ustawodawcy. W związku z tym trzeba wysnuć wniosek, że wybór pomiędzy przepadkiem przedsiębiorstwa a przepadkiem równowartości został pozostawiony do uznania sądu. Przepis art. 44a § 1 KK nie określa także przesłanek orzeczenia przepadku równowartości. Należy zatem przyjąć, że przepadek równowartości powinien być orzekany w razie niemożliwości orzeczenia przepadku przedsiębiorstwa.

ZAKRES PODMIOTOWY PRZEPADKU PRZEDSIĘBIORSTWA

Ustawodawca wprowadził podmiotowe ograniczenie przepadku przedsiębiorstwa, przewidując, że może on być zastosowany jedynie względem sprawcy, a więc **osoby fizycznej**, będącej właścicielem przedsiębiorstwa.

Nie będzie zatem możliwe orzeczenie na tej podstawie przepadku przedsiębiorstwa należącego do osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej. Wobec tych podmiotów można będzie zastosować przepadek na podstawie art. 8 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary.

Dopuszcza się także możliwość orzeczenia przepadku przedsiębiorstwa prowadzonego w formie spółki cywilnej.

PRZEPADEK PRZEDSIĘBIORSTWA NIENALEŻĄCEGO DO SPRAWCY

Przepis art. 44a § 2 KK przewiduje przepadek przedsiębiorstwa, chociażby nie stanowiło własności sprawcy. Zwrot ten należy interpretować zgodnie ze znaczeniem nadanym własności w KC (art. 140). A więc przedsiębiorstwo nie stanowi własności sprawcy, jeżeli nie przysługuje mu do niego wyłączne prawo korzystania, zgodnie z jego społeczno-gospodarczym przeznaczeniem. Przedsiębiorstwo nie jest własnością sprawcy również wówczas, gdy jest on jedynie współwłaścicielem, w tym i w ramach wspólności majątkowej małżeńskiej. Stąd rozwiązanie przyjęte w art. 44a § 3 KK, zgodnie z którym w razie współwłasności przepadek orzeka się z uwzględnieniem woli i świadomości każdego ze współwłaścicieli i w ich granicach.

ZWIĄZEK OSOBY TRZECIEJ Z PRZESTĘPSTWEM

Związek ten został oparty na konstrukcji **zamiaru bezpośredniego i ewentualnego**. Przepis uzależnia bowiem możliwość orzeczenia przepadku od tego aby właściciel będący osobą trzecią chciał, aby przedsiębiorstwo służyło do popełnienia tego przestępstwa lub ukrycia osiągniętej z niego korzyści albo, przewidując taką możliwość, na to się godził (test zamiaru).

PRZEPADEK PRZEDSIĘBIORSTWA W RAZIE WSPÓŁWŁASNOŚCI

Zgodnie z art. 44a § 3 KK w razie współwłasności przedsiębiorstwa przepadek orzeka się **z uwzględnieniem woli i świadomości** każdego ze współwłaścicieli i w ich granicach. Jest to rozwiązanie całkowicie odmienne od występujących na gruncie KK czy KKS. Kodeks karny w razie współwłasności narządzi przestępstwa (art. 44 § 2 KK), czy korzyści majątkowej (art. 45 § 1 KK) przewiduje, że sąd orzeka przepadek udziału lub równowartości udziału. Kodeks karny skarbowy przewiduje przepadek udziału lub jego pieniężnej równowartości, który jest jednak ograniczony do sytuacji, w której przedmiotem współwłasności jest korzyść majątkowa.

W przypadku współwłasności rzeczy, gdzie jedynie część udziałów przypada sprawcy, przypadkiem jest objęty cały przedmiot (*M. Błaszczyk*, Przepadek w polskim prawie karnym skarbowym, s. 148–149). Z uzasadnienia projektu (s. 18–19) wynika, że w razie współwłasności łącznej, np. w związku małżeńskim, gdy naganność zachowania przypisać można tylko jednemu z małżonków, przepadek całości lub części przedsiębiorstwa nie będzie możliwy. W razie współwłasności ułamkowej dwóch lub więcej osób, gdy choćby jednemu ze współwłaścicieli nie wykazano świadomości i woli, również nie będzie możliwe stosowanie omawianej instytucji.

USTAWOWE ZAKAZY ORZEKANIA PRZEPADKU

W art. 44a § 4 i § 5 KK zawarto dwa ustawowe wyłączenia orzekania przepadku przedsiębiorstwa:

- § **niewspółmierność** do wagi popełnionego przestępstwa, stopnia zawinienia oskarżonego lub motywacji i sposobu zachowania się właściciela przedsiębiorstwa,
- § **dysproporcja** pomiędzy rozmiarem szkody wyrządzonej przestępstwem lub wartością ukrytej korzyści a rozmiarem działalności przedsiębiorstwa (art. 44a § 5).

ODSTĄPIENIE OD ORZECZENIA PRZEPADKU

Przepis art. 44a § 6 KK stanowi, że sąd może odstąpić od orzeczenia przepadku, o którym mowa w § 2, także w innych, szczególnie uzasadnionych przypadkach, kiedy byłby on niewspółmiernie dolegliwy dla właściciela przedsiębiorstwa.

Możliwość odstąpienia od orzeczenia przepadku na tej podstawie jest ograniczona do przepadku orzekałego wobec właściciela niebędącego sprawcą przestępstwa. Szczególnie uzasadniony przypadek to sytuacja wyjątkowa, niedająca się przewidzieć, pozwalająca sądowi na odstąpienie od wymierzenia orzeczenia przepadku np. ze względów humanitarnych.

Uniwersytet
Wrocławski

**PRZEPADEK
KORZYŚCI**

Art. 45 [Przepadek korzyści]

§ 1. Jeżeli sprawca osiągnął z popełnienia przestępstwa, chociażby pośrednio, korzyść majątkową niepodlegającą przepadkowi przedmiotów wymienionych w art. 44 § 1 lub 6, sąd orzeka przepadek takiej korzyści albo jej równowartości. Przepadku nie orzeka się w całości lub w części, jeżeli korzyść lub jej równowartość podlega zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi.

§ 1a. Za korzyść majątkową osiągniętą z popełnienia przestępstwa uważa się także pożytki z rzeczy lub praw stanowiących tę korzyść.

§ 2. W razie skazania za przestępstwo, z którego popełnienia została osiągnięta, chociażby pośrednio, korzyść majątkowa znacznej wartości, albo przestępstwo, z którego została lub mogła zostać osiągnięta, chociażby pośrednio, korzyść majątkowa, zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica jest nie niższa niż 5 lat, lub popełnione w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa za korzyść uzyskaną z popełnienia przestępstwa uważa się mienie, które sprawca objął we władanie lub do którego uzyskał jakikolwiek tytuł w okresie 5 lat przed popełnieniem przestępstwa do chwili wydania chociażby nieprawomocnego wyroku, chyba że sprawca lub inna zainteresowana osoba przedstawi dowód przeciwny.

Art. 45 C.D.

§ 3. Jeżeli mienie stanowiące korzyść uzyskaną z popełnienia przestępstwa, o którym mowa w § 2, zostało przeniesione na osobę fizyczną, prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, faktycznie lub pod jakimkolwiek tytułem prawnym, uważa się, że rzeczy będące w samoistnym posiadaniu tej osoby lub jednostki oraz przysługujące jej prawa majątkowe należą do sprawcy, chyba że na podstawie okoliczności towarzyszących ich nabyciu nie można było przypuszczać, że mienie to, chociażby pośrednio, pochodziło z czynu zabronionego.

§ 4. (uchylony)

§ 5. W razie współwłasności orzeka się przepadek udziału należącego do sprawcy lub przepadek równowartości tego udziału.

§ 6. (uchylony)

SYSTEM DOMNIEMAŃ PRAWNYCH

Rozwiązania normatywne zawarte w art. 45 § 2–3 KK stanowią w znacznej mierze realizację postulatu, od dawna wyrażanego w literaturze prawnokarnej, aby stworzyć system **ułatwień dowodowych** mających umożliwić skuteczniejszą egzekucję majątku pochodzącego z przestępstwa.

Istota tych ułatwień polega na przyjęciu domniemań prawnych opierających się na tzw. **odwróconym ciężarze dowodowym**.

Uniwersytet
Wrocławski

**ZESPÓŁ
DOMNIEMAŃ PRAWNYCH**

domniemanie
**przestępnego pochodzenia
mienia**

domniemanie
**pochodzenia mienia od sprawcy
przestępstwa**

CHARAKTERYSTKA DOMNIEMAŃ:

Domniemania, o których mowa w art. 45 § 2 i 3 KK, mają charakter:

- **retroaktywny**

ich zakresem objęte jest mienie, które sprawca objął we władanie lub do którego uzyskał jakikolwiek tytuł **w okresie 5 lat przed popełnieniem przestępstwa do chwili wydania chociażby nieprawomocnego wyroku**

- **wzruszalny**. (*preasumptiones iuris tantum*)

fakt, którego domniemanie dotyczy, uznaje się – z mocy samego prawa – za udowodniony (ustalony) bez przeprowadzania dowodów, zaś do jego wzruszenia może dojść jedynie w wyniku obalenia domniemania, tj. w wyniku przedstawienia dowodu przeciwnego domniemaniu. Ciężar przeprowadzenia tego dowodu spoczywa jednak nie na organie prowadzącym postępowanie, lecz na podmiocie "obciążonym" domniemaniem

Uniwersytet
Wrocławski

Zespół domniemań prawnych z art. 45 § 2 i 3 KK

a

zasada domniemania niewinności

Uniwersytet
Wrocławski

**PRZEPADEK
BEZ WYROKU
SKAZUJĄCEGO**

Art. 45a

§ 1. Sąd może orzec przepadek, jeżeli **społeczna szkodliwość czynu jest znikoma**, a także w razie **warunkowego umorzenia postępowania** lub stwierdzenia, że sprawca dopuścił się czynu zabronionego w stanie **niepoczytalności**, o której mowa w art. 31 § 1, albo jeżeli zachodzi **okoliczność wyłączająca ukaranie sprawcy czynu zabronionego**.

§ 2. Jeżeli zebrane dowody wskazują, że w razie skazania zostałyby orzeczone przepadek, sąd może go orzec także w razie **śmierci sprawcy, umorzenia postępowania z powodu jego niewykrycia**, a także w przypadku **zawieszenia postępowania w sprawie, w której nie można ująć oskarżonego albo oskarżony nie może brać udziału w postępowaniu z powodu choroby psychicznej lub innej ciężkiej choroby**.

PRZESŁANKI ORZEKANIA

Przepadek tytułem *quasi*-środka zabezpieczającego może być orzeczony, gdy nie dochodzi do wydania wyroku skazującego z przyczyn:

1) prawnych, a mianowicie z powodu:

- a) znikomej społecznej szkodliwość czynu (art. 1 § 2 KK);
- b) warunkowego umorzenia postępowanie (art. 66 i art. 67 KK);
- c) niepoczytalności sprawcy (art. 31 § 1 KK);
- d) okoliczności wyłączającej ukaranie sprawcy czynu zabronionego (art. 11 KPK) – art. 45a § 1 KPK).

2) faktycznych, a więc w razie:

- a) śmierci sprawcy;
- b) umorzenia postępowania z powodu niewykrycia sprawcy;
- c) zawieszenia postępowania w sprawie, w której nie można ująć oskarżonego albo oskarżony nie może brać udziału w postępowaniu z powodu choroby psychicznej lub innej ciężkiej choroby(art. 45a § 2 KK).

TRYB ORZEKANIA

PRODUCTA SCELERIS

- Co do zasady **obligatoryjnie** (art. 44 §1 KK)
- **Warunkowa obligatoryjność** – wyłączenie przypadku gdy zwrot pokrzywdzonemu (art. 44 § 5 KK)

NAWIĄZKA zamiast przepadku

- jest fakultatywne (art. 44 § 3 KK) i to niezależnie od trybu orzekania ich przepadku

INSTRUMENTA SCELERIS

- z reguły jest **fakultatywne**, a **obligatoryjne** tylko w wypadkach wskazanych w ustawie (art. 44 § 2 KK)
- np. art. 208 ust. 2 ustawy z 16.7.2004 r. - Prawo telekomunikacyjne

PRZEPADEK RÓWNOWARTOŚCI

- jest fakultatywny (44 § 4 KK)

OBIECTA SCELERIS

- jest **fakultatywne**, a obligatoryjne w wypadkach przewidzianych w ustawie (art. 44 § 6 KK).

Uniwersytet
Wrocławski

**NAPRAWIENIE SZKODY /
ZADOŚĆUCZYNIENIE**

Art. 46 [Naprawienie szkody, zadośćuczynienie]

§ 1. W razie skazania sąd może orzec, a na wniosek pokrzywdzonego lub innej osoby uprawnionej orzeka, stosując przepisy prawa cywilnego, **obowiązek naprawienia, w całości albo w części, wyrządzonej przestępstwem szkody lub zadośćuczynienia** za doznaną krzywdę; przepisów prawa cywilnego o możliwości zasądzenia renty nie stosuje się.

§ 2. Jeżeli orzeczenie obowiązku określonego w § 1 jest znacznie utrudnione, sąd może orzec zamiast tego obowiązku **nawiazkę w wysokości do 200 000 złotych** na rzecz pokrzywdzonego, a w razie jego śmierci w wyniku popełnionego przez skazanego przestępstwa nawiazkę na rzecz osoby najbliższej, której sytuacja życiowa wskutek śmierci pokrzywdzonego uległa znacznemu pogorszeniu. W razie gdy ustalono więcej niż jedną taką osobę, nawiazki orzeka się na rzecz każdej z nich.

§ 3. Orzeczenie odszkodowania lub zadośćuczynienia na podstawie § 1 albo nawiazki na podstawie § 2 nie stoi na przeszkodzie dochodzeniu niezaspokojonej części roszczenia w drodze postępowania cywilnego.

CHARAKTER OBOWIĄZKU NAPRAWIENIA SZKODY

Charakter prawny obowiązku naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wynika z jego usytuowania w kodeksie karnym. Artykuł 46 określający przesłanki jego orzeczenia jest umieszczony w Rozdziale V zatytułowanym "Przepadek i środki kompensacyjne". Kolejność, w jakim w jego tytule występują obie nazwy oraz przepisy w nim zawarte oraz istota tego obowiązku nie pozostawia wątpliwości, że jest **środkiem kompensacyjnym** orzekanym:

- 1) obok kary (art. 46 § 1 KK),
- 2) w razie odstąpienia od wymierzenia kary (art. 59, art. 60 § 7 i art. 61 § 2 KK),
- 3) samoistnie (art. 502 § 3 KPK).

PRZESŁANKI ORZEKANIA OBOWIĄZKU NAPRAWIENIA SZKODY

POZYTYWNE:

- skazanie za przestępstwo wyrządzające szkodę (krzywdę),
- związek przyczynowy między przestępstwem a szkodą (krzywdą),
- istnienie szkody (krzywdy) w chwili orzekania,
- wniosek pokrzywdzonego lub innej osoby uprawnionej złożony z zachowaniem ustawowego terminu.

Ta ostatnia przesłanka nie musi być spełniona w każdym wypadku, ze względu na możliwość orzekania tego środka karnego przez sąd z urzędu.

NEGATYWNE:

- wytoczenie powództwa o naprawienie szkody, której ma dotyczyć wniosek.

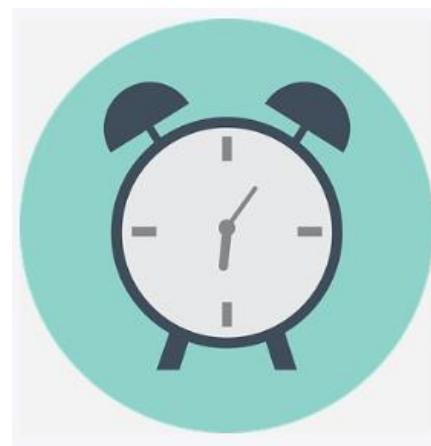
PODMIOTY UPRAWNIONE DO ZŁOŻENIA WNIOSKU

- pokrzywdzony i podmioty wykonujące prawa pokrzywdzonego (art. 49 § 1–4 KPK),
- prokurator (art. 49a KPK),
- zastępcy procesowi pokrzywdzonego,
- osoby najbliższe dochodzące przysługujących im roszczeń określonych w przepisach art. 446 § 1, 3 i 4 oraz w art. 445 § 3 KC (w wypadku śmierci pokrzywdzonego).

TERMIN ZŁOŻENIA WNIOSKU

Zgodnie z art. 49a KPK wniosek może być zgłoszony **do czasu zamknięcia przewodu sądowego na rozprawie głównej.**

Momentem początkowym umożliwiającym złożenie wniosku jest wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów.

Uniwersytet
Wrocławski

ORZECZENIE NAWIĄZKI ZAMIAST OBOWIĄZKU NAPRAWIENIA SZKODY

Na podstawie art. 46 § 2 KK zamiast obowiązku określonego w art. 46 § 1 KK sąd może orzec nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego.

Nawiązka orzekana na podstawie art. 46 § 2 KK zamiast obowiązku naprawienia szkody jest **konstrukcją, która ma być wykorzystywana, gdy orzeczenie obowiązku naprawienia szkody jest znacznie utrudnione**, co w szczególności oznacza wystąpienie trudności dowodowych dotyczących ustalenia wielkości szkody powodujących, że z reguły nie odpowiada jej wysokości, chociaż zaznacza się w literaturze, że powinna stanowić przybliżony jej ekwiwalent.

Przepis ten *expressis verbis* formułuje **zakaz łącznego orzeczenia obowiązku naprawienia szkody i nawiązki**.

Zgodnie z nowelą z 20.2.2015 r. **wysokość nawiązki** orzeczonej na podstawie art. 46 § 2 KK nie może przekraczać **200 000 zł**.

Uniwersytet
Wrocławski

NAWIĄZKA

Art. 47 [Nawiązka]

§ 1. W razie skazania sprawcy za umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu albo za inne przestępstwo umyślne, którego skutkiem jest śmierć człowieka, ciężki uszczerbek na zdrowiu, naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia, sąd może orzec nawiązkę na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

§ 2. W razie skazania sprawcy za przestępstwo przeciwko środowisku sąd może orzec nawiązkę na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, o którym mowa w art. 400 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2018 r. poz. 799 i 1356).

§ 2a. W przypadkach, o których mowa w art. 44a § 4–6, sąd może orzec nawiązkę w wysokości do 1 000 000 złotych na rzecz pokrzywdzonego lub Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

Art. 47 C.D.

§ 3. W razie skazania sprawcy za przestępstwo określone w art. 173, art. 174, art. 177 lub w art. 355, jeżeli sprawca był w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia, sąd orzeka nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego, a w razie jego śmierci w wyniku popełnionego przez skazanego przestępstwa nawiązkę na rzecz osoby najbliższej, której sytuacja życiowa wskutek śmierci pokrzywdzonego uległa znacznemu pogorszeniu. W razie gdy ustalono więcej niż jedną taką osobę, nawiazki orzeka się na rzecz każdej z nich. Jeśli ustalenie takiej osoby nie jest możliwe, sąd orzeka nawiązkę na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. Sąd orzeka nawiązkę w wysokości co najmniej 10 000 złotych.

§ 4. W szczególnie uzasadnionych okolicznościach, gdy wymierzona nawiązka powodowałaby dla sprawcy uszczerbek dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny lub gdy pokrzywdzony pojednał się ze sprawcą, sąd może ją wymierzyć w wysokości niższej niż wskazana w § 3.

§ 5. Przepisu § 3 nie stosuje się, jeżeli sąd orzekł obowiązek naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę w wysokości wyższej niż 10 000 złotych.

ISTOTA NAWIĄZKI

Sprowadza się do **zapłaty pewnej sumy pieniężnej na rzecz określonego podmiotu.**

Suma ta nie stanowi odszkodowania, gdyż sąd, wymierzając nawiązkę, nie jest zobowiązany do ustalenia rzeczywistej wysokości szkody, wartości utraconych korzyści czy doznanych krzywd.

Nawiązka nie tylko może przekraczać wysokość szkody, ale też – jak trafnie podkreśla się w orzecznictwie – może być orzeczona wobec kilku osób współdziałających w popełnieniu przestępstwa. Każdy więc ze sprawców (*sensu largo*) przestępstwa może być zobowiązany do uiszczenia nawiązki, nawet w wysokości przekraczającej rzeczywistą szkodę. Każdy ze skazanych płaci ją, tak jak grzywnę, samodzielnie i w całości. **Zapłacenie nawiązki przez jednego ze sprawców** nie zwalnia pozostałych od jej zapłacenia.

RODZAJE NAWIĄZEK

W art. 47 KK przewidziane są 3 rodzaje nawiązek, a kryterium ich rozróżnienia jest cel, na jaki są orzekane. Są to:

- I. nawiązka na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (art. 47 § 1, 2a i 3 *in fine* KK),
- II. nawiązka na cel związany z ochroną środowiska (art. 47 § 2 KK),
- III. nawiązka na rzecz pokrzywdzonego (art. 47 § 2a i 3 KK).

PRZESŁANKI ORZEKANIA NAWIĄZKI NA RZECZ FPPPP

Nawiązka na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej może być orzeczona tylko za:

- I. umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu (art. 47 § 1 KK),
- II. inne przestępstwo umyślne, którego skutkiem jest śmierć człowieka, ciężki uszczerbek na zdrowiu, naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia (art. 47 § 1 KK)
- III. za przestępstwo określone w art. 173, 174, 177 lub art. 355, jeżeli sprawca był w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia (art. 47 § 3 KK) i pokrzywdzony poniósł śmierć w wyniku popełnionego przez skazanego przestępstwa oraz nie ustalono osoby najbliższej, której sytuacja życiowa wskutek śmierci pokrzywdzonego uległa znacznemu pogorszeniu.

Uniwersytet
Wrocławski

PRZESŁANKI ORZEKANIA NAWIĄZKI NA CEL ZWIĄZANY Z OCHRONĄ ŚRODOWISKA

Nawiązka na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej może być orzeczona w razie **skazania sprawcy za przestępstwo przeciwko środowisku** (art. 47 § 2 KK).

W grę wchodzi nie tylko przestępstwa stypizowane w Rozdziale XXII KK, ale także inne, których chociażby dodatkowym przedmiotem ochrony jest środowisko.

BENEFICJENCI NAWIĄZKI

Nawiązki orzekane na podstawie art. 47 § 1 i 2 KK są przekazywane odpowiednio na rzecz:

- **Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej**
- **Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej**

Ich wyodrębnienie, w miejsce krytykowanych za nieprawidłowości w zakresie sposobu dysponowania środkami instytucji, stowarzyszeń, fundacji lub organizacji społecznych wpisanych do wykazu prowadzonego przez Ministra Sprawiedliwości, ma zapewnić **efektywniejszą kontrolę** nad wpływami z nawiązek, które dotychczas orzekane były na dowolne cele związane z ochroną zdrowia, środowiska itd.

Beneficjentem nawiązki orzekanej na podstawie art. 47 § 3 KK jest **pokrzywdzony**. W razie śmierci pokrzywdzonego, która nastąpiłaby w wyniku popełnionego przez skazanego przestępstwa, nawiązka byłaby orzekana na rzecz osoby najbliższej (art. 115 § 11 KK), której sytuacja życiowa wskutek śmierci pokrzywdzonego uległa znacznemu pogorszeniu. Jeśli ustalenie takiej osoby nie jest możliwe, sąd orzekałby nawiązkę na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

Art. 48 [Wysokość nawiązki]

Nawiązkę orzeka się w wysokości do 100 000 złotych, chyba że ustawa stanowi inaczej

Taka sytuacja ma miejsce w przypadku nawiązki orzekanej na podstawie znowelizowanego art. 46 § 2 KK. Wysokość nawiązki orzekanej na tej podstawie wynosi 200 000 zł.